

Wyrok z dnia 9 grudnia 2004 r., II CK 132/04

Członkostwo w spółce wodnej, powstałe z mocy prawa na podstawie art. 109 ust. 2 ustawy z dnia 24 października 1974 r. – Prawo wodne (Dz.U. Nr 38, poz. 230 ze zm.), nie jest uzależnione – odmiennie niż członkostwo z mocy decyzji administracyjnej – od spełnienia przesłanek ustanowienia członkostwa przewidzianych w § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 lipca 1979 r. w sprawie spółek wodnych i ich związków (Dz.U. Nr 17, poz. 109 ze zm.).

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Marian Kocon

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Wiesławy K. i Leszka K. przeciwko spółce wodnej "M." w S. o ustalenie, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 9 grudnia 2004 r. kasacji powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 30 września 2003 r.

oddalił kasację.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 30 września 2003 r. oddalił apelację powodów od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 10 lutego 2003 r. oddalającego powództwo, w którym powodowie żądali ustalenia, że nie są następcami prawnymi – w rozumieniu art. 109 ustawy z dnia 24 października 1974 r. – Prawo wodne (Dz.U. Nr 38, poz. 230 ze zm. – dalej: "Pr.wod.") – Przedsiębiorstwa Handlu Zagranicznego „B.”, S.A. w G. (dalej: „spółka B.”), ewentualnie ustalenia, że nie są członkami pozwanej spółki wodnej „M.” w S.

Rozstrzygnięcie powyższe oparte zostało na następujących ustaleniach i wnioskach.

Do dnia 3 kwietnia 1998 r. nieruchomość przy ul. G. nr 40 w S. była własnością spółki „B.”, która w trybie administracyjnym włączona została jako członek do pozwanej spółki wodnej. Po nabyciu tej nieruchomości w dniu 4 kwietnia 1998 r. przez powodów prowadzących działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej o nazwie „E.-I.”, Prezydent S. orzekł o włączeniu spółki cywilnej powodów w charakterze członka do spółki wodnej „M.” w S. Samorządowe Kolegium Odwoławcze w S. uchyliło decyzję Prezydenta i umorzyło postępowanie, uznając, że nie było podstawy prawnej do wydania takiej decyzji, skoro prowadzone przez powodów przedsiębiorstwo „E.-I.” weszło z mocy ustawy w prawa i obowiązki spółki „B.”. Wobec tego, że próby wzruszenia tego rozstrzygnięcia administracyjnego nie powiodły się, powodowie wystąpili z przytoczonymi na wstępie roszczeniami do sądu. Powodowie odprowadzają ścieki sanitarne z nieruchomości będącej ich własnością do ogólnospławnej kanalizacji miejskiej.

Analizując uregulowania dotyczące członkostwa w spółce wodnej, zawarte w Prawie wodnym i w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 20 lipca 1979 r. w sprawie spółek wodnych i ich związków (Dz.U. Nr 17, poz. 109 ze zm.), Sądy obu instancji uznały, że uczestnictwo w spółce wodnej jest publicznoprawnym obowiązkiem każdego właściciela (posiadacza) nieruchomości znajdującej się na terenie objętym działalnością spółki wodnej. Obowiązek taki, związany z nieruchomością, przechodzi, w razie zbycia nieruchomości, z mocy prawa na nabywcę. Powodowie, nabywając jeden składnik majątku spółki „B.”, stali się wprowadzić następcami prawnymi o charakterze singularnym, jednak takie następstwo wchodzi w zakres następstwa prawnego w rozumieniu art. 109 Pr.wod., nabyty bowiem składnik majątku związany był z członkostwem zbywcy w spółce wodnej. Następstwo to ma charakter administracyjnoprawny i nie wymaga zachowania wymogów przewidzianych art. 519 § 2 k.c. Do powodów, którzy stali się z mocy prawa członkami pozwanej spółki wodnej, nie ma zatem zastosowania § 7 ust. 3 statutu tej spółki, stanowiący, że przyjęcie nowego członka następuje w drodze wyrażenia woli przez organ spółki.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, obowiązki wynikające z uczestnictwa w spółce wodnej nie stanowią żadnego z obciążeń podlegających wpisowi do księgi wieczystej zgodnie z art. 16 ust. 1 i art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm. – dalej: "u.k.w.h."). Są to wprowadzić obowiązki mające swe źródło w położeniu i

sposobie wykorzystywania z nieruchomości, stanowią jednak obowiązki publicznoprawne właściciela tej nieruchomości, co wynika ze sformułowania § 5 powołanego rozporządzenia z dnia 20 lipca 1979 r. Ich przejście na nabywcę nieruchomości jest wynikiem cesji ustawowej przewidzianej w art. 109 ust. 2 Pr.wod. Jest to przepis szczególny w stosunku do przepisów ustawy o księgach wieczystych i hipotece, z tego zatem względu, a nie ze względu na treść art. 7 ust. 1 u.k.w.h. niezasadny jest zarzut powodów, że skutki określone w art. 109 ust. 2 Pr.wod. nie powstały ze względu na ochronę wynikającą z art. 5 u.k.w.h.

Kasacja powodów oparta została na podstawie naruszenia art. 109 ust. 2 i art. 112 Pr.wod. w związku z § 7 i § 9 statutu pozwanej spółki. Skarżący, opowiadając się za przyjęciem tezy, że zakresem użytego w art. 109 ust. 2 Pr.wod. pojęcia „następca prawny” objęty jest wyłącznie sukcesor uniwersalny członka spółki wodnej, podnieśli, iż skoro członkami spółki mogą być osoby fizyczne i zakłady, których udział w spółce jest „gospodarczo uzasadniony” (art. 109 ust. 1 Pr.wod.), to przyjąć należy, że o członkostwie w spółce decyduje nie własność nieruchomości, lecz „gospodarcze uzasadnienie”, tj. taki rodzaj działalności gospodarczej, która wiąże się z gospodarką wodną. Uczestnictwo w spółce nie jest zatem publicznoprawnym obowiązkiem każdego właściciela nieruchomości. Celowościowa wykładnia art. 109 ust. 2 Pr.wod. prowadzi do wniosku, że wyłącznie następstwo prawne w rozumieniu podmiotowym pociąga za sobą członkostwo w spółce wodnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Członkostwo w spółce wodnej jest dobrowolne lub przymusowe. W pierwszym przypadku tryb przyjęcia nowych członków określa statut spółki wodnej, natomiast członkostwo przymusowe powstaje z mocy prawa lub na podstawie decyzji administracyjnej. Niewątpliwie członkostwo powodów w pozwanej spółce ma charakter przymusowy i powstało z mocy prawa na podstawie art. 109 ust. 2 Pr.wod., a nie na podstawie decyzji administracyjnej, co wyraźnie wynika z dokonanych w sprawie ustaleń, niezakwestionowanych w kasacji.

Zgodnie z art. 109 ust. 2 Pr.wod., następcy prawni członka spółki wodnej wstępują w jego prawa i obowiązki. Na tle takiego uregulowania powstaje zagadnienie następstwa prawnego w prawie administracyjnym. Prawo administracyjne materialne nie zostało skodyfikowane, brak jest zatem możliwości odwołania się do zasad regulujących następstwo praw i obowiązków o charakterze administracyjnoprawnych. W doktrynie podkreśla się, że stosunek

materialnoprawny ma charakter osobisty, co oznacza, że publiczne prawa i obowiązki pozostają trwale związane z tą osobą, dla której zostały ustanowione. Od zasady, że w stosunkach publicznoprawnych nie ma następstwa prawnego istnieją wyjątki. Taki wyjątek ustawodawca wprowadził w art. 109 ust. 2 Pr.wod., nabycie zatem nieruchomości od członka spółki wodnej powoduje, że nabywca z mocy prawa staje się członkiem spółki wodnej. Wobec tego, że przepis ten bezpośrednio reguluje sytuację prawną następcy prawnego członka spółki wodnej, wydanie w tym zakresie decyzji jest zbędne, na co trafnie zwróciło uwagę Samorządowe Kolegium Odwoławcze w S., uchylając decyzję Prezydenta S. i umarzając postępowanie w przedmiocie włączenia powodów jako członków do spółki wodnej „M.” w S.

Okoliczność, że określona osoba fizyczna lub zakład jest następcą prawnym członka spółki wodnej wywołuje z mocy prawa skutek prawny w postaci wstąpienia w jego prawa i obowiązki. Członkostwo w spółce wodnej z mocy prawa nie jest uzależnione – odmiennie niż członkostwo z mocy decyzji administracyjnej – od spełnienia przesłanek ustanowienia członkostwa, przewidzianych w § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 lipca 1979 r. w sprawie spółek wodnych i ich związków. Brak zatem podstaw, aby „względy gospodarcze” lub „potrzeby ochrony wód”, stanowiące przesłanki ustanowienia następstwa prawnego w trybie wydania decyzji administracyjnej, mogły być przedmiotem oceny w przypadku, gdy członkostwo w spółce wodnej wynika z mocy ustawy. W świetle przedstawionego wyводу podstawę kasacyjną naruszenia prawa materialnego, tj. art. 109 ust. 2 i art. 112 Pr.wod. w związku z § 7 i 9 statutu pozwanej spółki należało ocenić jako nieusprawiedliwioną.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy oddalił kasację (art. 393¹² k.p.c.).